

Mindig péntek

(regényrészlet)

A szerző író, műfordító, könyvkiadó. Legutóbbi írását 2018. 4. számunkban közöltük.

Hittanos nap volt, péntek, ilyenkor iskola után egyenesen Lilláékhoz, a padtársamékhoz mentünk. Tőlünk öt-hatháznival följebb, de még jóval a nagy kanyar előtt laktak, korábban odáig én még sose merészkedtem el. Lillával együtt jártunk hittanra, ezért is mentem hozzájuk, meg persze a hittankönyvem miatt, náluk tartottam, a lexikonok mögött a könyvespolcon, onnan vettük elő péntek délutánként a hittanóra előtt, és utána ugyanoda is raktuk vissza.

Nem tudom, Lilláéknál miért kellett dugdosni a hittankönyveket, haza talán csak kényelemből nem vittem, úgyis mindig tőlük indultunk, ne kelljen egész nap magammal cipelni, nyilván ez lehetett az oka, és nem apámat bosszantotta volna, akit az apja után ugyan reformátusnak kereszteltek, de nemigen foglalkozott a hitéletével, tájára se ment a templomnak, zsoltárt is legföljebb temetésekben hallott.

Az a péntek délután is látszólag ugyanolyan volt, mint a többi, semmi különös nem történt, még csak tavasz sem volt, eső sem esett, hogy a kanyaron túlra a domboldalról áradó ibolyaillat csábított volna, ami nekem egyet jelentett a szabadsággal, és mindig a nagymamám kiskertjét juttatta eszembe, pedig nála a faluban nemcsak ibolya nyílt a házfal tövében, hanem kora tavasztól késő őszig a bársonyvirágtól a violán át minden elképzelhető virág.

Akkor pénteken Lilláéktól nem egyenesen haza mentem, hanem elindultam fölfelé, ugyanazzal a lendülettel, ahogy becsuktam magam mögött a zöldre mázolt utcai kaput. Lilláék alacsony kis házához képest valószínűtlenül magas, és a kerítéssel együtt zárt is volt az a bádogkapu, úgyhogy miután nagy döngéssel becsukódott mögöttem, onnan bentről már azt sem láthatták, hogy nem hazafelé indulok.

Vitt a lábam fölfelé, mintha láthatatlan szállal húznának, fura egy érzés volt, mintha tudnám, hogy félnem kéne, de mégse félek, kíváncsinak se voltam kíváncsi, nem is gondolkodtam rajta, hogy miért is megyek arra egyáltalán. Túljutottam a kanyaron, fönn jártam már egész a dombtetőn, aztán egyszer csak megálltam egy magas ház előtt. Nem a legmagasabb volt az utcában, a mienkkel együtt még számos régi, a többihez képes magas ház akadt, de ez valamiért mégis elütött tőlük, talán a színe miatt, nem sárga volt, mint a többi általában, jóval sötétebb, vörösös barna, és ahogy fölnéztem, az ablakában megpillantottam egy barna kartonpapír táblát, melyen a kézírásos szöveg nyomtatott nagybetűkkel hirdette, hogy *Harisnyaszem-felszedést és zoknigumírozást vállalok*.

Alltam ott a ház előtt, fogalmam se volt, mit jelent a tábla szövege, de nem is ez zavart, inkább hogy valami megmozdult bennem,

életemben először talán ott döbbsentem rá, hogy a világnak van egy másik arca is, amit én nem ismerek. Álltam tanácstalanul, egymás után többször is elolvastam a feliratot, mozgott a szám, összeráncoltam a homlokomat közben, mint aki erősen koncentrálni, hogy megértse, aztán megjegyyezze, ha álmából fölébresztik, akkor is tudja majd elismételni, mint az egyszeregyet vagy az életre szóló szülői intelmeket, amiket mindig ezen szavakkal kötöttek lelkemre.

Éltem világot, nem is sejtettem, hogy a dolgoknak és a történeteknek van ez az ismeretlen oldala is, ami tőlem teljesen független. Egész addig csak a kanonok urat nem értettem, de az sem zavart, a hittanosok közül szinte senki sem értette, ahogy a katekizmusunk szövegét sem, és mindenki ugyanúgy tartott tőle, mint én, valahányszor rám nézett, összeszorult a gyomrom, gyónás előtt pedig, amíg a soromra vártam, a padban ülve ismételtettem magamban, mint egy betanult leckét, hogy Isten helyett neked, lelki atyám, ne-hogy elfelejtsem a sorsdöntő pillanat előtt, amikor oda kell majd térdelnem elé a gyóntatószék apácarácsos fülkéjében, ahol mindig úgy éreztem magam, mintha Jézus Krisztus színe előtt jelennék meg az utolsó ítélet napján, hogy életem összes bűnéről számot adjak.

Lillák háza alacsony volt, hosszú, befelé terjeszkedő, utcafrontján két ablakkal, a jó másfél embernyi magas, zárt bádoggal, pedig még a levélszekrény nyílásán keresztül se lehetett belátni, ha a résen bekukucskáltam, ott is csak a ládamélyi sötétség fogadott, a kulcslyukon meg esetleg a járdát szegélyező bukszus bokrok tövét vagy a nebánsvirágok ágásának egy darabját tudtam nagy nehezen kivenni.

Négyen, négy generáció nőtagja lakott együtt a házban, furcsa volt nekem náluk, hogy az utca felől hátrafelé haladva az egymásból nyíló három szoba után következik az előszoba, és az udvar közepéről van a bejárat. A házfal mentén legalább hat ablak nyílt a zárt falú, keskeny kis kertre, melyben az egynyári virágokon meg a dáliákon kívül jószerivel csak a bukszusok sínylődtek. Az előszobából nyílt aztán hátrafelé a konyha, onnan pedig a kamra is. Fürdőszobájuk nem volt, vécé kinn az udvaron, mint az utcánkban a legtöbb háznál, a velünk szemköztben is, ahol Kismari barátnő-mék laktak.

Dédmama, nagymama, édesanya és a lánya, Lilla, a padtársam, majd' egy teljes évvel fiatalabb nálam, nem évvesztes, mint én, rebbenékeny, riadt tekintetű, hatalmas, barna szemekkel, ahogy rám néz, attól én rögtön erősnek érzem magam. Három asszony meg a kislány, férfi nélkül, jószerivel egy teljes életen át. Sötét ruhás alakjuk egyszerre bukkan fel az ajtó előtt, amint megjelennek náluk, kidugják a fejüket a szobából az ajtóresen, mert a péntek délutáni látogatásom mindig esemény náluk, talán a hét folyamán az egyetlen vagyok, aki átlépi a házuk küszöbét. Jó náluk lenni. Szeretem a selymes tapintású huzatot a széken, amire leültetnek az előszobá-

ban, bámulom a nyitott ajtón keresztül a kis díványon sorakozó színes díszpárnákat, mögöttük a vadászjelenetet ábrázoló faliszőnyeget, melynek előterében szarvasok, őzek, vaddisznók szaladnak, lovas meg gyalogos vadászok és vizslák közelednek feljük a dombraól egy csoportban.

Mindig az az érzésem, hogy az előszobán túl a ház a végtelenségig folytatódik, odaát egymásból nyíló szobák hosszú sora következik, csupa titok, csupa különös levegőjű tér, egy másik világ, amelyben nekem nincs helyem. A nappalinak használt előszobából csak az első szoba küszöbéig merészkedek néhanapján, mintha bútorairaival megálljt parancsolna, szigorúan terpeszkedik előttem a kis kanapé sötétzöld bársonyhuzatával, sötétre pácolt, cikornyás keretével, melynek csúcsa négy, csigavonalszerű díszben végződik, és rajta a selyemzsinóros díszpárnák, arrább a két terebélyes, süppedős fotel, az ablaknak háttal a dédmama olvasóhelye, előtte lábtartó zsámoly, ugyanolyan sötétzöld bársony huzattal, mint a kanapé meg a két fotel, mellette karcsú lábú asztalka, hatalmas ernyőjű éjjeli lámpa, a lámpa mellett megsárgult női magazin háború előtti számai egy tucatban, amiket fiatalkorából őrizget még a dédmama, és így öregkorára újból mindennapos olvasmányai lettek.

A falon gobelin-kép, mellmagasságig érő téglakerítésen hajol ki egy férfi, a kép előterében szemlesütve rózsaszín ruhás lány, jobb kezét hanyagul hátradobja a férfinak, a balban vizes korsó, körülötte virágzó fák, oldalt a forráshoz vezető ösvény. Szinte a madárdalt is hallani, olyan élethű a sötétes tónusú jelenet. A kanapén díszpárna, egész mélybordó, sodrott selyemzsinór szegéllyel, mintha hímzett bársonyból lenne, ugyanaz a mélybordó árnyalat a körbefutó zsinóré, a zöldek pedig a kanapé huzatának színével harmonizálók. Közepén mintha égig érő-tekergő virág nyílna, nem rózsza, az biztos, de semmilyen másik virágra nem hasonlít, amit ismerek. Négyesével egymásba kapaszkodó szirmok, aztán oldalról még kettő, felül is kettő, végeérhetetlenül ismétlődik az egymásba kapaszkodó négyes, lángnyelvszerű szirmok, újabbnál újabb virágok nőnek ki belőle, körbefogják a központi alakot, tobzódik a színekben a kompozíció, és mégis dominál benne a bordó meg a zöld összes létező árnyalata. Valahányszor nyílik az ajtó, a faliszőnyegről egyenesen odasiklik a tekintetem, ültömben éppen kényelmesen rálátok, a kanapénak pontosan arra a sarkára, ahol ez a díszpárna van.

Órákig el tudtam bámészkodni náluk, leginkább a malmozás hosszú szüneteiben, miközben Lilla törte a fejét, hogy hová is rakjon, mert hittantanulás után többnyire malmoztunk, fehér- meg tarkababbal, kézzel rajzolt táblán, és amikor már nem akartunk újba kezdeni, csöndben vártunk, hogy a nagymama behozza az uzsonnát.

Először mindig megterített, lepakoltatott velünk mindent az asztalról, nem maradhatott fönn semmi, mert kikeményített, fehér abroszt tett föl, hófehér vászonanyagon fehér cérnával hímzett, márdármintás fehér abroszt, és én mindig féltem, hogy kilötyyentem a

kakaót, pedig akkor sem történt volna baj, volt alatta tányér, nem közvetlenül az abroszra folyt volna a csészéből, mert nem is bögréből, hanem mindig porceláncsészéből ittuk a kakaót, az is mádmintás volt, két festett paradicsommadár a színes kínai porceláncsészén, mind a kettőnké egyforma, a tányéron is ugyanaz a motívum. Mindig úgy helyeztem az alátétet is, meg a csészét is, hogy pontosan felém essen a madár, és miközben a kakaót szűr-csöltem, fölé hajoltam, hogy lássam a tányér szélét, ha pedig föl-egyenesedtem, mert a kalácsot vagy a pogácsát ettem, olyankor a csészén bámultam a mintát, és valami megmagyarázhatatlan melegség öntött el mindig, valahányszor ránéztem arra a hosszúfarkú, gyönyörű, színes madárra.

Lilla nagymamája ezüstösen csillogó tálcán hozta az uzsonnát, tiszta fehér porcelánkancsóban a kakaót, a fehér szalvétával körbebugyolált kosárkában a hat szelet kalácsot, ha meg pogácsát kaptunk, akkor mindig jól megpúpozta, hátha kevés lesz, de mindig megjegyezte, hogy nyugodtan szóljunk, ha elfogy, van belőle bőven, én meg arra gondoltam, ha anyám látná, mennyit eszem, biztos rám pirítana, úgyhogy örültem is, hogy nem látja, mégis mindig körülnéztem, mikor a harmadik szeletet kivettem, mert szinte hallottam a hátam mögött a hangját, Tudd már, mikor elég!

Időnként tejberizst is kaptunk, fahéjas porcukorral meghintve, Lilláéknál az is jobban ízlett, mint otthon, igaz, otthon anyám nem is tejberizst, hanem tejbegrízt főzött, kakaós porcukorral, úgyhogy eleinte furcsa is volt a fahéjas íz, aztán hamar megszerettem, anyám, ha megtudja, meg is jegyezte volna, hogy neked másnál minden jobb.

Mögöttem és mellettem kétoldalt is könyvespolc. Miközben az uzsonnára vártunk, tekingettem körbe-körbe, némán ültünk egymással szemben, ha én nem kérdeztem, Lilla magától nem beszélt, úgyhogy a várakozás csöndjét kihasználva a könyvek címét böngészgettem, és ugyanaz a furcsa érzés járt át, mint utána a harisnyaszem-felszedő háza előtt, meg minden új, ismeretlen szó előtt, amit sikerült kibetűznöm. *A magyar közlekedésügy monográfiája*, ez állt a hatalmas, bordó vászonkötéses könyv gerincén, de hiába olvastam el többször is, akkor se értettem, addig mozgott hangtalanul a szám, amíg értelmetlen zagyvasággá nem állt össze bennem, ugyanúgy, mint az értelmes szavak, ha sokáig mondogattam őket. Ültömben kiolvastam, elismételtem magamban a könyvek címét, *A M. Kir. Vasúttársaság története, Annales Societatis Regiae Hungaricae Viarum Ferrearum, Les chemins de fer du monde*. Már javában a kakaót kortyolgattam, még akkor is bólogattam hozzá, amikor Lilla nagymamája megállt előttünk.

Mindig az asztal mellett állva nézte, ahogy mártogatjuk a foszlós kalácsot a kakaóba, a csészénk fölé hajolva a szánkhoz emeljük a bőven átítatott darabkákat, és csendben majszolunk. Nekem időnként a festett paradicsommadárról a kosárka felé siklott a tekintetem, mintha meg akarnék bizonyosodni róla, hogy tényleg van-e

elég benne, hiába tudtam, hogy hoznak még, ha elfogy, de akkor is szerettem volna, hogy minél tovább tartson ez az élvezet. A nagymama örült, velem végre az unokája is eszik rendesen, ha én nem vagyok itt, enni se nagyon akar, azt mondja, velem minden jobban megy neki, még talán az is ízlik neki, amit egyáltalán nem szeret, ha látja, hogy én milyen jó étvággal eszem.

Nem hallok semmit, szürcsölöm szenttelen arccal a csésze mélyéről a kakaó utolsó cseppjeit, pedig már kesernyés a vége, leszállt a kakaó az aljára, nem kavargattam közben, annyira lekötött a kálácmártogatás, meg a fejemben doboló ismeretlen hat szó, *Les chemins de fer du monde*.

Nem vártam meg, hogy Lilla nagymamája megkérdezze, mutasson-e régi fényképeket, vagy levegye inkább a polcról a bordó fedelű hatalmas könyvet, melyben még az ő apjáról is volt fénykép, névvel, *Göncz Károly, ny. előjáró, Skradon született 1873-ban, középiskoláit Zágrábban és Fiumében végezte, 1889-ben lépett a vasút szolgálatába. 1899-ben lett állomáselőjáró. Novoselec-Krizén, majd Kaposváron, Bábonymegyeren, és újra Kaposváron teljesített szolgálatot. 1926-ban ment nyugdíjba. A IV. oszt. polg. érdemkereszt kitiüntetését kapta.* Nem vártam meg, hogy előszedje a bordó könyvet, mely mögül hittanóra előtt mindig előkerült a katekizmusunk, és mutassa benne büszkén az apja képét, a sodrott bajuszú, pofaszakállat viselő urat a többi hasonló kinézetű között. Fészkelődtem a helyemen, menni készültem, mert tudtam, az uzsonna utáni tanácstalanságom láttán, hogy most azonnal felpattanhatok-e vagy még várjak egy kicsit, a nagymama rögvést elindul a könyvespolc felé, és a bordó vászonborítású könyv meg a sötétbarna bőrbe kötött vaskos lexikonok mögül rögtön elő is húzza a két vékonyka, sárgás fedelű, puhatáblás füzetkét, és akkor nem menekülhetek.

*Római katolikus Nagyobb katekizmus, 1956, alatta Anjou lilium, Akademische Druck- u. Verlagsanstalt Graz, semmi más, komoly, nagy betűkkel, ennyi állt a dísztelen, csupaszfedelű könyvön, belül is csak egyszerű vonalvezetésű rajzok a szöveghez kapcsolódó jelenetekkel. Ha hirtelenjében nem vágtam rá a kérdésre, hogy képeskönyvet szeretnék nézegetni, vagy valami mást nem tudtam gyorsan kitalálni, akkor mihelyt menni készültem, a nagymama előszedte a katekizmust, hogy olvassam föl, amit a mai órán tanulunk. Vegyük át Lillával a következő hittanórára az anyagot, olvassuk el, amit a kanonok úr feladott, ezzel az ürüggyel marasztalnak, mondjam föl neki, hátha akkor majd jobban megjegyzi, utána kérdezzem ki, mert ő egyedül hiába olvassa, mire el kéne ismételnie, mindig elfelejti, és miközben olvasom, hogy *Ősszüleink boldogságát azrontotta meg, hogy bűnt követtek el, és azzal Isten büntetését vonták magukra*, Lilla csak néz rám némán, reménykedő tekintettel, nagybarna szemével rimánkodik szinte, hogy minél tovább tartson ez az érthetetlen rész, amit rendesen ki se tudok olvasni, *Ősszüleink bűne úgy ártott mindnyájunknak, hogy a bűn és a büntetés minden em-**

berre átszáll, és mindenki ezzel a bűnnel jön a világra, mert amíg olvasom, addig biztos lehet benne, hogy nem megyek haza. Látja rajtam, hogy már nem vagyok ott, hiába olvasom, hogy *A végett vagyunk a világon, hogy Istent megismerjük, szeressük, neki szolgáljunk és ez által üdvözüljünk, vagyis a mennyországba jussunk.* Föl se fogom, mit olvasok, ez nekem magától értetődő, meg se ütközök rajta, egy csupán az idegen és ismeretlen dolgok közül.

A lap végére érve a IX. parancsoltnál meg se fordul a fejemben, hogy elgondolkodjak, miért úgy szól, hogy *felebarátod feleségét ne kívánjad*, mintha csak a férfiakra vonatkozna a Tízparancsolat, olvasom alatta gépiesen a magyarázatot, *Az emberek tehetsége, ereje, szorgalma, takarékosága nem egyforma, és azért vagyonuk sem egyenlő.*

Még csak fészkelődök, föl még nem állok, de a mondat végén a *Les chemins de fer du monde*-ra siklik a tekintetem, kiolvasom betűről betűre, ez dobol a fejemben, nem a katekizmusbeli intellektus, *ha bűnös kívánság támad benned, mondd ezt a kis imádságot: Jézusom, ne engedj vétkezni.* Lilla már hiába néz olyan esdeklő szemekkel, nem tudja elkapni a tekintetemet.

Ne menj haza, játsszál még velem!, ez volt a szemében, pontosabban nem is ez, hanem az elutasítás utáni fájdalom, mert már akkor tudta, hogy elmegyek, amikor én még csak fészkelődni kezdtem, és megráztam a fejemet, mikor nagymamája a katekizmusolvasás után reménykedve kérdezte, nem akarok-e képeskönyvet nézegetni. Még akkor is a hátamban éreztem a pillantását, amikor becsukta mögöttem a kaput, és nekem továbbra is az a hat szó zakatolt a fejemben, *Les chemins de fer du monde*, mintha ezzel az értelmetlen címmel odáznám el a bűntudatomat, és ott a kapuban egy pillanatra elém villant a vaskos könyv gerince, láttam magam előtt az arany betűket, melyeket kitekeredett nyakkal olvastam a helyemen ülve, miközben a kakaót vártam az uzsonnához, aztán a következő pillanatban hirtelen elindultam fölfelé.

Nem tudtam örülni, hogy elszabadultam, egyszeriben olyan érthetetlen lett minden, vitt a lábam fölfelé, nem is gondolkodtam el rajta, miért nem ülök le inkább az árokparton a fűbe, a keskeny levelű útifű bugájával játszani, mikor úgy szeretem a száraz magjait huzigálni, a hegyétől visszafelé, érezni, ahogy engedelmesen peregnék le egymás után a szemek a szárról, miért nem maradtam ott játszani Lillával, pedig megverhettem volna megint malomban, kétszer egymás után, aztán harmadszorra szándékosan nem vettem volna észre a lehetőséget, engedtem volna, hogy a következő lépésben oda tegyen, ahol nekem különben csiki-csuki malomlehetőségem volna, örülhettem volna, Na végre!, nem kell átlátszó trükkökkel rávezetni, ordító lehetőségeket kihagyni, amiből még a vak is látja, hogy szándékosan akarok veszíteni. De már megint késő volt, és csak a kanyaron túl eszméltem.

Álltam ott a ház előtt, néztem a kézzel írott szöveget, és talán homályosan sejteni kezdtem, hogy ez a világ, az én világom itt véget

ér. Nekem itt van minden egy helyen, karnyújtásnyira szinte, óvoda, iskola, templom, folyópart, liget, határa odalenn a folyó, ide-fönn meg a kanyaron túl talán épp ez a ház, ismerősnek hitt világomban az egyedüli ismeretlen.

Nem segített volna, ha megtudom, mit jelent a felirat, megkérdezni szégyelltem volna, de talán nem is a tudatlanságom tartott vissza, hanem így védekeztem, ösztönösen ragaszkodtam az oda-átról hozott tudáshoz, amely mással meg nem osztható, át sem adható, mert személyre szóló, nem is tanítható, szavakba sem foglalható, és talán nem is biztos tudás, inkább csak homályos sejtés, amitől elkerülhetetlenül magányos lesz az ember örök életére, de valahogy mégis segít, hogy megmaradjon ideát, amíg csak lehet.

Akkor ott hirtelen egy pillanat alatt eldöntöttem, hogy visszamegyek Lilláékhoz, becsöngetek valami mondvacsinált ürüggyel, felkapaszok a bádogkapun, hogy fölérjem a csengőt, mert olyan magasan volt, hogy csak felnőtt érhetne el, nekem mindig az ablakon kellett zörgetnem és kiabálnom, ha valaki éppen arra jött, akár utcabeli, akár idegen, elhaladtában szánakozó pillantást vetett rám, mintha kizártak volna, pedig csak nem érem fel a csengőt.

Most pedig akármi lesz is, én fölkapaszodom!, fogadkoztam magamban. Már máskor is gondoltam rá, de sose mertem, nem igazán volt fogás a rácsokon, belülről rá volt hegesztve az a bádoglemez, épp hogy csak ujjheggyel lehetett volna megfogózkodni, és amikor felérek, a bal kezemmel el is kellett volna engednem, hogy megnyomhassam a csengőt, utána persze már nyugodtan ugorhattam volna, mert legrani mindig könnyebb, mint fölászni, ezt tapasztalatból tudtam.

Mikor odaértem, vettem egy pillantást az árokpartra, letéptem egy útifűszálat, és közben egy pillanatig azt a pár másodpercet latolgattam magamban, amíg fölászok, vajon bírom-e tartani magam, amíg elérem a csengőt, nem esek-e vissza, mert akkor szégyenszemre megint zörögnöm és kiabálnom kell.

Mozdult a lábam önkéntelenül, forgattam ujjaim közt az útifű szárát, mintha ez az érdes tapintás adna erőt hozzá, hogy fölászjak, és mászás közben sem engedtem el, nagyujjammal hozzászorítottam rácsához, és közben az járt a fejemben, mit mondok majd, ha beengednek.

Miután becsöngettem, ugyanazzal a mozdulattal le is ugrottam, és úgy álltam meg a kapuban, mint aki véletlenül arra tévedt, épp csak beköszönne, aztán megy is tovább, kezében azzal az útifűszállal. Nagyot dobbant a szívem, amikor meghallottam a lépéseket, de nem örömben, hanem félelmemben, hogy mit mondok, mert hirtelen összezavarodott bennem minden, és amikor a nagymama kinyitotta előttem a kaput, ránéztem, egy hang se jött ki a torkomon, aztán lesütöttem a szememet, zavaromban az útifű bugáját tépdestem, és aznap délután már egy árva szót se tudtak kihúzni belőlem.